

לכבוד שבת קדש – פרשת כי תבוא תש"ף

וזהב הארץ ההיא טוב – זו תלמודה של א"י

דף שבועי לעיסוק בסוגיות ארץ ישראליות – נכתב ע"י חגי צמיר

הרמב"ם (עשה קלא): שצונו להתודות לפניו בהוצאת משפט המעשרות והתרומות, ולהתנקות מהם במאמר גם כן כמו שאנחנו נקיים מהחזיק בהם בפועל, וזהו הנקרא "ודוי מעשר"...

וכך אומר הרב קוק נתנה לנו התורה דרך להערה שצריך האדם שישמח גם כן לפעמים בביטוי שפתיים על המעשה הטוב אשר עשה... (עין א"ה, ברכות ב, עמ' 405): דהיינו, כשם שאדם מתוודה על חטאיו, כך צריך לעתים להתוודות לפני ה' על מעשיו הטובים, לשמוח בעצמו ובפעולותיו החיוביות.

במקום אחר מסביר הרב קוק את אמירת "מודה אני" (עולת ראייה חלק א, עמ' א): ...ההוראה הלשונית של חובת הודאה, בבטוי "מודה" ביחוד, משותפת היא להודאה מגזרת תודה, הבאה מתוך הכרת הטובה של המיטיב, ומגזרת התודות והודאה על האמת. משמעות המילה "הודאה" – "מודה אני" כוללת: א. "תודה, הבאה מתוך הכרת הטובה של המיטיב". ב. "התודות" - שעניינה וידוי על החטאים. ג. "הודאה על האמת".

ולכן כשאדם קם בבוקר צהלת החיים הראשונה, הפוגשת את האדם בהקיצו משנתו ומוצא הוא לפניו עולם מלא וחדש בכל מלואו וטובו, היא מרימה את אור השכל הפנימי להכיר את אור החיים וזיוו ביסודו, ותחת ההשקפה העכורה החמרית, שהיא מוטבעת בטבע הברש, מתעלה הרוח להשקפה אלקית צחה, לראות את נשמת אור חי העולמים ביפעת מפעלה. והאדם ברגש תודתו מודה הוא על האמת, ומקיים את עומק אמתתה של ההכרה הרוחנית, ומעיד על כל אור החיים והיש, שהוא נובע כולו ממעין הטוב ומקורו, ממקור חסד עליון, המשפיע שפעת חיים לכל המון עולמים וכל יצוריהם.

התודה היא הכרת האמת. לעיתים היא באה כ'וידוי' כאשר האדם מכיר שחטא, ולעיתים היא באה כ'תודה' כאשר האדם מכיר באמת של הטוב בנייתין לו.

בכך שאנו מתוודים אנו מכירים באמת שהיינו יכולים לנהוג אחרת. מכאן, שהכוחות שגרמו לחטא יכולים להוביל אותנו לתשובה ומעשים טובים. ההכרה בחטא אינה מובילה לייאוש, אלא להפך, היא מצביעה על כך שיש בנו כוחות להתגבר על החטא. כיוון שכך, ההכרה בחטאינו ובמעשינו הטובים נכללים באותה המילה: וידוי.

וכך מגיעים לסיום בדברים בוידוי מעשרות השקפה מפעול קדש מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב

בתחילת הפרשה מובאת מצווה שנראית די מוזרה. כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך וישבעו ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי: לא אכלתי באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת שמעתי בקול ה' א-להי עשיתי ככל אשר צויתני:

מידי שלוש שנים (בשנה הרביעית ובשנה השביעית) עלינו לקיים מצוות ביעור מעשרות, שחלק מקיום המצווה הוא אמירת טקסט נלווה. הצהרה כי מילאתי את חובת מעשרותי בכל שלוש השנים האחרונות. נתתי את המעשרות לכהנים וללויים, נתתי את מה שהייתי צריך לתת לעניים ואפילו אכלתי את מה שצריך הייתי לאכול דווקא בירושלים בתורת מעשר שני - הכל עשיתי כפי שנדרש ממני. הצהרה זו היא הנקראת 'וידוי מעשרות'. מדוע? מדוע צריך להצהיר על כך שקיימתי מצווה? אין אף מצוה נוספת בה מופיעה חובה שכזו. ולא עוד, אלא שלסיכום חייב המצהיר לומר בפירוש - עשיתי ככל אשר צויתני. רש"י במקום מבאר עשיתי ככל אשר צויתני. שמחתי ושימחתי בו. אם נתתי את המעשרות אך לא שמחתי ושימחתי בהן - אני לא יכול להצהיר בפה מלא שקיימתי את המצוה. אני צריך להתחייב בכך ששמחתי במתנות העניים ושימחתי בהם.

על רקע הדגשת השמחה מעניין לראות את השם שבחרו חז"ל למצווה זו – וידוי מעשרות. 'וידוי' מתקשר אצלנו מיד בתודעה לימים הנראים, להכאה חטא. מהו אם כן ה'וידוי' שאנו אומרים בשמחה כזו במצוות ביעור מעשרות. בדרך כלל אנו משתמשים במילה זו כדי לתאר תהליך שבו אדם מכיר בחטאיו ומבטא זאת בדיבור. הוידוי, הנאמר בפה, עוזר לאדם להגדיר את מחשבות לבו, ובכך תיקון מעשיו לאחר מכן יהיה קל יותר.

אולם, כאמור, קשה להבין את המושג 'וידוי מעשרות', שהרי אין מדובר באדם שעשה דברים שלא כשורה, אלא בדיוק להיפך עשיתי ככל אשר צויתני. השאלה מתחדדת עוד יותר שהרי בתורה מוגדרת מצות 'וידוי מעשרות' כאמירה: ואמרת לפני ה' אלקיך בערתי הקדש מן הבית. (דברים כו, ג). חכמים הם שהגדירו מצוה זו כ'וידוי', כך במשנה: במנחה ביום טוב האחרון היו מתודין. כיצד היה הוידוי.. (מעשר שני פ"ה, מ"י). כך גם נהגו מוני המצוות למשל

וְרַבֵּשׁ רַשׁ"י בֶּשֶׁם חז"ל אומר עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות... בלשונו של הרב קוק : ותחת ההשקפה העכורה החמרית, שהיא מוטבעת בטבע הבשר, מתעלה הרוח להשקפה אלקית צחה, לראות את נשמת אור חי העולמים ביפעת מפעלה. כאשר אנו עושים את הדברים הנכונים ומשקיפים על העולם בהשקפה אלוקית מרוממת, הרואה את הטוב בעולם ומודה על האמת, אנו רואים עין בעין עם השקפתו של הקב"ה, אזי יכולים אנו לבוא ולטעון עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות

=====

המילה 'השקפה' מוסברת במילון בשני אופנים. האחד - ראייה, הבטה, הסתכלות, השקפה בעד לחלון. והשני - אופן ראית דברים. המשותף להסברים השונים הוא בעצם ההתייחסות אל שורש המילה ש.ק.ף. - שקוף. כאשר דבר הוא שקוף אתה רואה אותה בצורה אמיתית. מתגלה האמת. כך גם ראינו מפירושו של הרב קוק. כאשר 'רואים רחוק רואים שקוף' ה' הדברים נצבררים והאמת יוצאת לאור. אולי זו הסיבה בגללה בחר אליעזר בן יהודה במילה זו כשם העיתון שאותו בחר להוציא.

השקפה הוא כתב עת שהוצא לאור על ידי אליעזר בן-יהודה בין השנים 1896 ו-1908 (עם הפסקה ב-1901). העיתון קשור בטבורו לעיתון העיקרי של בן-יהודה: 'הצביהאור' (-1914 1884).

בכותרת העיתון הופיע שם העיתון ותאריך הוצאתו, שכלל את השנה למנין השנים מחורבן בית המקדש. כך העיתון הראשון שהוצא בדצמבר 1896 נושא את התאריך ערב ראש חודש טבת א'תתכח לחורבן (המנין הוא על פי מסורת חז"ל בה החורבן התרחש בשנת 68 לספירה).

אחד הכותבים בעיתון היה ראובן בריינין. שנולד בשנת 1862 בעיירה ליאדי. התחנך בחינוך יהודי מסורתי ולמד לימודים גבוהים במקצועות המתמטיקה (במוסקבה) והפילוסופיה (בווינה). החל ב-1888 התפרסמו כתביו בעיתונים העבריים "המליץ", "התורן", "הצפירה", "המגיד" ו"השילוח" וכן בכתב העת השקפה. היה בין המראיינים של הרצל לאחר 'הצעת אוגנדה'. שמו הונצח ברחוב בתל אביב, סמוך לבית חולים איכילוב.

ניתן לחלק את הופעתו של השקפה לשתי תקופות: בתקופה הראשונה (1896-1900) הוא שימש כמעין מוסף לקוראים בתפוצות; ובתקופה השנייה (1902-1908) הוא הופיע כתחליף להצביהאור כאשר זה לא התפרסם.

השקפה הופיע לראשונה כעיתון שיועד ליהודים בתפוצות מסוף שנת 1896 ועד אמצע 1900, ושבתוכו נכללו מאמרים מעיתון הצבי. גרסה זו של השקפה ליהודי התפוצות, השפיעה על הגרסא המקומית הארץ-ישראלית, הצבי, והפכה אותו מעיתון מקומי, ירושלמי, לעיתון עברי המחבר בין הקהילה היהודית בארץ-ישראל לקהילות היהודיות במזרח-אירופה. בתקופה זו השקפה היה מופיע אחת לשבוע או שבועיים, וכל גיליון הכיל בין 8 ל-16 עמודים.

לאחר הפסקה של כשנה וחצי חזר השקפה לתקופה שנייה של פרסום, בין השנים 1902 ועד 1908, הפעם בתור תחליף לכתב-העת הצבי, שבשל הקשיים עם השלטונות העות'מאניים חדל לחלוטין מלהופיע. בתקופה זו קיבל העיתון אופי של כתב-עת, הוסרו ה"תלגרמים" ונוספו מאמרים פוליטיים רבים של בן-יהודה, והתרכבו יצירות הספרות, בין השאר של חמדה בן-יהודה, אשתו של אלעזר בן-יהודה, ושל בן-ציון בן-יהודה (לימים איתמר בן-אב"י), בנו של אליעזר בן-יהודה. העיתון עסק רבות בתופעת הירידה מן הארץ ("הבריחה"), ובהתרחבות השימוש בעברית מדוברת. בסוף 1908 חדל השקפה להופיע עם חזרתו של הצבי והפיכתו לעיתון היומי הראשון בארץ ישראל. תדירות העיתון בתקופה השנייה נעה בין שבועון (מינואר 1902 עד מאי 1904) לדו-שבועון (מיוני 1904 ועד לסופו בספטמבר 1908). גיליונות השקפה בתקופה זו כללו על-פי רוב שמונה עד שנים-עשר עמודים, אך בשנה האחרונה לצאת העיתון ירד מספר העמודים לכ-4 לגיליון. בשנת 1907 (תרס"ח) הוציאה לאור חמדה בן יהודה תוספת לילדים בשם "העברי הקטן", אולם לאחר 3 גיליונות סגרה את העיתון. במקביל לעיתון הילדים, הפיקה מערכת העיתון תוספת שבועית לענייני חינוך בשם "בית הספר", אולם בשל חוסר היענות מצד המורים, שנקראו ליטול חלק בכתיבתו, גם תוספת זו לא האריכה ימים. כעבור מספר חודשים, פתחה חמדה בן יהודה מדורים חדשים, ובהם "מכתלי הישיבות" ו"במה חופשית", שבה "תנתן הרשות לכל אחד בין שהוא מן העולבים ובין שהוא מן הנעלבים" להתבטא בדפי העיתון. מ'השקפה' שהיא ראיית האמת והכרת הטוב עבר העיתון למחוזות אחרים. ואולי הגיע הזמן להזכיר עטרה ליושנה ולזכור כי "חיים ומוות ביד הלשון" (גם אם היא כתובה בעיתון).

בברכת שבת שלום ומבורך – חגי עמיצור

<https://lp.vp4.me/fw3x>

לקבלת הדף במייל היכנסו לקישור

office@noam-haaretz.com : דוא"ל 054-9938399

טלפון : טלפון בהדרכת ד"ר חגי עמיצור . טלפון